

بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی دوچرخه سواران نخبه موفق ایران

The Survey of Psychological Characteristics (personality and cognitive) of Elite Cyclists of Iran

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۸/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۰۸

E. Shamounian⁴, M.B. Forghani OZRUDI⁵,
F. Tojari⁶ادگار شمعونیان^۱، محمدباقر فرقانی^۲
اوزرودی^۳، فرشاد تجاری^۳

Abstract

The purpose of this research was to study the psychological characteristics of national cycling teams of Iran in both junior and senior age groups in speed and endurance disciplines. The main research question was discussed as what is the underlying psychological characteristics (personality – cognitive) lead to the success of Iranian elite cyclists. The statistical population included all members of national cycling teams of I.R.Iran in both junior and senior groups of endurance and speed disciplines. Due to the number of statistical population members which was 22 as well as the descriptive pattern of the current study and the method of survey, sampling has not been accomplished and all of statistical population was assumed as sample. The measurement instruments were used in this study was Tehran– Stanford– Binch Intelligence Scale, Hardiness Questionnaires Madi and Kobasa, and Minnesota Multiphasic Personality of Restructure Form Inventory (MMPI-2RF). Reliability, Validation and Standardization of the last mentioned inventory have been carried out by Kamkary and Shokrzadeh (2009). Eventually, multiple analysis variance and multivariate regression statistical models were used in order to analyze the data and to test the research questions. The results showed that there was no significance difference between the profile of Iranian cyclists and intelligence standards and only working memory of these people was higher than normal extent. Commitment rate, controlling and hardiness (overall) were higher than average or expected level in cyclists, while challenging was lower than the expected level in population. The appearance of depression symptoms, hysteric, psychopathic, schizoid and manic in cyclists were within the level the expected in population, but paranoid, anxiety and stress were higher than expected and hypochondrias specification is less than expected of society norms.

Key Words: Psychological characteristics, Mental Hardiness, Intelligence, elite cyclists.

چکیده

در این تحقیق به ویژگی‌های روان‌شناختی دوچرخه سواران تیم ملی پرداخته شده و سؤال اصلی تحقیق این است که ویژگی‌های روان‌شناختی متضمن موفقیت ورزشی دوچرخه سواران نخبه چیست؟ جامعه آماری تحقیق حاضر را تمامی دوچرخه سواران تیم ملی تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه تعداد اعضای جامعه آماری ۲۲ نفر است و طرح تحقیق حاضر نیز توصیفی بوده، ابزار مورد استفاده در این پژوهش عبارت‌اند از: مقیاس هوشی تهران – استانفورد – بینه، پرسشنامه استحکام ذهنی مدی و کوباسا و پرسشنامه شخصیتی چندوجهی مینه‌سوتا در نهایت، با استفاده از مدل آماری تحلیل واریانس دوطرفه و رگرسیون چندمتغیری به آزمون سؤالات تحقیق پرداخته و مشخص شد تفاوت چندانی بین نمرخ هوشی دوچرخه سواران با استانداردهای هوشی وجود ندارد و تنها حافظه فعال این افراد بیشتر از حد نرمال است. همچنین، میزان تعهد، کنترل و سرسختی روانی (در کل) در دوچرخه سواران بیشتر از حد متوسط یا مورد انتظار است در حالی که میزان چالش از حد مورد انتظار جامعه کمتر است. میزان بروز ویژگی‌های افسردگی، هیستری، جامعه‌ستیزی، اسکیزوئید و مانیا در دوچرخه سواران در حد مورد انتظار جامعه است، ولی ویژگی‌های پارانوئید و اضطراب و تنش در آن‌ها بیشتر از حد مورد انتظار و ویژگی هیپوکندریا کمتر از حد مورد انتظار یا نرم جامعه است.

کلیدواژه‌های فارسی: ویژگی‌های شخصیتی، سرسختی روانی، هوش، دوچرخه سواران نخبه.

۱. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی، عضو تیم ملی دوچرخه سواری

Email: Edgar_shamounian@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی، آموزگار، آموزش و پرورش بابل

(نویسنده مسئول)

Email: mohammadbagher.forghani@gmail.com

۳. دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

Email: farshad.tojari@gmail.com

4. National Cycling team of Iran

5. Physical Education Teacher, Babol, Iran

6. Islamiz Azad University, Central Tehran Branch

مقدمه

علم روان‌شناسی شاخه‌ها و رشته‌های گوناگونی را به خود اختصاص داده است و از آن‌ها در طیفی کاربردی برای ارتقای سطح زندگی استفاده می‌شود. روان‌شناسی ورزش از جمله رشته‌های کاربردی علم روان‌شناسی است که تلاش می‌کند تا با استفاده از اصول روان‌شناسی وضعیت ورزشکاران را به سطح مطلوب نزدیک کند (۱). امروزه، روان‌شناسان ورزش تلاش می‌کنند با استفاده از نظریه‌های روان‌شناختی در حیطه انگیزش و هیجان بتوانند سطح تحریک ورزشکاران را به حد مطلوب نزدیک‌تر کنند. علاوه بر آن روان‌شناسان ورزش به شناسایی اثرات ورزش بر ویژگی‌های شخصیتی پرداخته و حتی در برخی موارد خاص از ورزش به‌عنوان فرآیندی برای درمان اختلال‌های روانی و بهسازی بهداشت روانی استفاده می‌شود (۲).

ورزشکاران باید راه‌کارهایی را به‌کار گیرند تا رقبایان را از نظر روحی ضعیف کرده، با فشار روانی بسیار زیاد مقابله یا آن را کم کنند و با استفاده از راهبردهای تیمی، مهارت‌های موفقیت‌آمیز مرتبط را بیاموزند. واضح است که حس رقابت طلبی از سوی افراد، عنصر اصلی رقابت ورزشی است. مطالعه روان‌شناسی و استفاده از آن در موقعیت ورزشی شخص را توانا می‌کند تا رفتاری را توصیف، تبیین و پیش‌بینی کند (۳).

در حیطه روان‌شناسی ورزش از یک سو به عملکرد ورزشی و از سوی دیگر به عوامل روان‌شناختی پرداخته می‌شود و روان‌شناسان ورزشی همواره تلاش می‌کنند تا بتوانند با توسعه توانمندی‌های روان‌شناختی کاربردی ورزشکاران نخبه، عملکرد ورزشی آنان را بهبود بخشند. هوش شناختی و ویژگی‌های شخصیتی - که هوش هیجانی را نیز می‌توان یکی از آن‌ها محسوب کرد - از ویژگی‌های روان‌شناختی است و به‌عنوان مهم‌ترین

فعالیت‌های روان‌شناسان ورزشی به‌صورت کاربردی تعریف می‌شوند؛ زیرا این افراد درصددند با شناسایی ویژگی‌های روان‌شناختی از جمله هوش و ویژگی‌های شخصیتی نه‌تنها کارکردهای روان‌شناختی ورزشکاران را افزایش دهند، بلکه عملکرد ورزشی را بهبود بخشند و بتوانند در زمینه‌های رقابتی، موفقیت‌های چشمگیری را برای ورزشکاران به‌همراه آورند (۴).

مباحثی از قبیل بهداشت روانی، انگیزش ورزشی، توانمندی شناختی و عزت نفس از سازه‌های روان‌شناختی محسوب می‌شوند که هم در مدیریت ورزشی و هم در روان‌شناسی ورزشی کاربرد دارد. باید بتوان شیوه‌های نوینی را برای شناسایی بهداشت روانی، ویژگی‌های شخصیتی، نیم‌رخ هوشی و خلاقیت ورزشکاران نخبه طراحی و تدوین نمود تا از این طریق بتوان بستر مناسبی را برای ارتقای عملکرد ورزشی فراهم کرد (۵).

ویژگی‌های شخصیتی دوچرخه سواران نخبه با دوچرخه سواران مبتدی متفاوت است. روان‌شناسان ورزشی دوچرخه سواران همواره تلاش می‌کنند تا بهداشت روانی دوچرخه سواران سرعتی را ارتقاء و شیوه‌های متناسبی را برای کنترل هیجان ارائه دهند. آن‌ها با افزایش توانایی‌های شناختی می‌توانند هیجان دوچرخه سواران استقامتی را بهبود بخشند و برنامه‌ریزی دقیق‌تری برای زمان‌بندی حرکات متناسب از قبیل فرارهای ناگهانی تهیه کنند (۴).

در تحقیق کامکاری و شکرزاده (۱۳۸۶) به‌عنوان بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی بسکتبالیست‌های نخبه ایرانی که از طریق مدی و کوباسا برای سازه سرسختی روانی ورزش برای ویژگی‌های شخصیتی صورت گرفت با حجم نمونه ۶۰ نفر مشخص گردید که مهم‌ترین عامل موفقیت بسکتبالیست‌های نخبه ایرانی در حیطه سازه‌های روان‌شناختی، سرسختی روانی است (۶).

در تحقیق نوابی (۱۳۸۷) که درباره ویژگی‌های

موفقیت را در رکوردهای دوچرخه‌سواران و مقام‌های مسابقات بین‌المللی بیان کرد؛ از این رو ضعف دانش نظری و تناقض پیشینه تحقیق در خصوص نحوه تأثیرگذاری عوامل روان‌شناختی، منبع مسئله حاضر است. ویژگی‌های روان‌شناختی با سازه‌های روان‌شناختی سر و کار دارند و به دو طیف عمده تحت عنوان: ویژگی‌های شخصیتی و شناختی تقسیم می‌شوند. ویژگی‌های شخصیتی با الگوهای شخصیتی بهداشت روانی و ضعف‌های شخصیتی سر و کار دارند، در حالی که ویژگی‌های شناختی با توانایی‌های ذهنی مانند هوش و خلاقیت مرتبط است. در تحقیقات انجام‌شده روی عوامل مؤثر بر موفقیت ورزشی مشخص شده است بهداشت روانی می‌تواند موفقیت ورزشی را افزایش دهد (۱۱). علاوه بر آن، سرسختی روانی زمینه افزایش موفقیت روانی را فراهم می‌کند (۶). در نهایت، مشخص شده است که توانایی‌های شناختی و نیم‌رخ هوشی در ورزش‌های مهارتی سهم و نقشی تعیین‌کننده دارند (۱۲). با توجه به پیشینه تحقیق می‌توان مشخص کرد که در دو استقامت، نیم‌رخ هوشی تأثیر چندانی بر جای نمی‌گذارد. علاوه بر آن، در ورزش‌های انفرادی اثرات معنی‌دار بهداشت روانی بر موفقیت مشاهده نشده است. در هندبال نیز مشخص شده است که سرسختی روانی^۱، هوش و خلاقیت ورزشکاران موفق و غیرموفق تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. با وجود این شواهد، با توجه به تناقض پیشینه تحقیق می‌توان مسئله را شناسایی سهم و نقش نیم‌رخ هوش، نیم‌رخ بهداشت روانی و نیم‌رخ سرسختی روانی بر موفقیت ورزشی دوچرخه‌سواران نخبه در نظر گرفت.

هرچند در برخی از تحقیقات مشخص شده است که استحکام ذهنی ورزشکاران نخبه از دیگران بیشتر است (۵)، هنوز هم نمی‌توان دلایل معتبر و مستندی در

روان‌شناختی شطرنج‌بازان نخبه ایران انجام شد (با حجم نمونه ۷۸ شطرنج‌باز نخبه در رتبه‌های متفاوت که از طریق طرح تک‌گروهی و T نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند)، تحلیل‌های آماری با استفاده از آزمون رگرسیون چندمتغیری مشخص کرد شطرنج‌بازان نخبه ایرانی خلاقیت و هوش زیادی دارند، ولی تفاوت‌های معنی‌داری بین ویژگی‌های شخصیتی این افراد با دیگران به‌دست نیامد (۷).

در تحقیق حلاجی (۱۳۸۷) در زمینه ویژگی‌های روان‌شناختی قهرمانان هندبال، با حجم نمونه ۳۶ نفر و آزمون هوش تهران - استنفورد - بینه، مشخص شد تفاوت‌های معنی‌داری بین ویژگی‌های شناختی قهرمانان با دیگر افراد وجود ندارد (۸).

تحقیق غلام‌شاهی (۱۳۸۸) که به شناسایی اثربخشی مداخلات روان‌شناختی با رویکرد هیجان-مداری بر بهداشت روانی بانوان دوچرخه‌سوار تیم ملی انجام شد، نشان داد این افراد به خدمات مشاوره‌ای نیاز دارند و وضعیت بهداشت و روانی مطلوبی قرار ندارند. علاوه بر آن، بین بهداشت روانی و عملکرد ارتباط معنی‌داری مشاهده شد بدین صورت که با افزایش بهداشت روانی می‌توان شاهد ارتقای عملکرد ورزشی بانوان دوچرخه‌سوار، به‌ویژه در گروه‌های استقامتی بود (۹).

در تحقیق شاکری نیا و محمدپور (۱۳۸۸) که ویژگی‌های روان‌شناختی کوه‌نوردان نخبه را بررسی کرده بود (با حجم نمونه ۶۱ نفر)، مشخص شد میزان سرسختی روانی کوه‌نوردان نخبه بیش از حد استاندارد است؛ از این رو، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که ورزش‌های طاقت فرسا مانند کوه‌نوردی، دو استقامت، دوچرخه سواری جاده یا دوچرخه سواری استقامت به سرسختی روانی بیشتر از حد معمول نیاز دارند (۱۰).

ابهامات گوناگونی در مورد عوامل روان‌شناختی مؤثر بر موفقیت ورزشی وجود دارد و هنوز هم نمی‌توان ویژگی‌های روان‌شناختی تعیین‌کننده

خصوص ویژگی‌های استحکام ذهنی دوچرخه سواران تیم ملی ارائه نمود و در این زمینه ابهامات گوناگونی وجود دارد. در پیشینه تحقیق خارج از کشور به توانایی فزاینده دوچرخه سواران سرعتی در پردازش تجسمی - دیداری و استقامت در استدلال کمی تأکید شده است (۱۳، ۱۴). ولی هنوز هم در این زمینه اطلاعات مستندی در زمینه ویژگی‌های شناختی و به‌خصوص نیم‌رخ هوشی دوچرخه سواران تیم ملی به‌دست نیامده است و در این زمینه نیز خلأ نظری و فقدان یافته‌های تجربی مشاهده می‌شود. در نهایت، سؤال اصلی تحقیق حاضر را می‌توان به شرح زیر مطرح نمود:

ویژگی‌های روان‌شناختی (شخصیتی-شناختی) متضمن موفقیت ورزشی دوچرخه سواران تیم ملی چیست؟

در بیان اهمیت تحقیق حاضر مطرح می‌شود، با توجه به اینکه دوچرخه سواری از رشته‌های مدال‌آور المپیک و مسابقات آسیایی محسوب می‌شود که نزدیک به ۱۸ مدال را در رشته‌های انفرادی و گروهی به خود اختصاص می‌دهد و با تأکید بر ظرفیت‌های چشمگیر این رشته در کشورمان، باید بتوان بستری مناسب برای فرضیه سازی علمی در دوچرخه سواری ایجاد نمود و این اقدامات تنها در پرتو تخصص‌گرایی علمی و در رویکرد پژوهشی امکان‌پذیر است. بررسی دقیق ویژگی‌های شخصیتی و نیم‌رخ بهداشت روانی و هوشی دوچرخه سواران نخبه ایرانی و مقایسه آن با استانداردهای بین‌المللی کمک می‌کند با در نظر گرفتن نیازسنجی ورزشی، اقداماتی کاربردی برای کاهش شکاف عمیق بین وضعیت موجود و مطلوب انجام داد.

پس از بررسی دقیق ویژگی‌های روان‌شناختی دوچرخه سواران در دو رده سنی نوجوانان و جوانان و دو گروه سرعتی و استقامتی اطلاعات مفیدی برای مداخلات روان‌شناختی فراهم شده است و از این طریق می‌توان توانمندی روان‌شناختی دوچرخه سواران نخبه را افزایش داد. با شناسایی نیم‌رخ هوشی

دوچرخه سواران می‌توان به مداخلات روان‌شناختی در زمینه‌های شناختی از قبیل توجه، تمرکز، بازیابی تمرکز، استدلال کمی، پردازش دیداری - فضایی و ... دست یافت؛ زیرا توانمندی‌های شناختی در برنامه‌ریزی برای اقدامات تمرین و مسابقه دوچرخه سواران سرعتی و استقامتی حائز اهمیت است. دوچرخه سواران استقامتی که توانایی برنامه‌ریزی حرکات استقامتی - نمایشی مناسب را با استناد به استدلال کمی نداشته باشند از بیشترین حد قابلیت خود استفاده نکرده‌اند. دوچرخه سواران سرعتی که پردازش دیداری - فضایی را گسترش نداده باشند، در موقعیت‌های پر استرس شیرجه‌های ناقصی را انجام می‌دهند و تعادل مطلوبی با استفاده از قواعد آیرودینامیک به‌دست نمی‌آورند.

از دستاوردهای این تحقیق می‌توان برای برنامه‌ریزی چند بعدی در زمینه مداخلات روان‌شناختی، به‌ویژه در حوزه بهداشت روانی استفاده کرد و محتوای مناسبی را با تأکید بر نیازهای روان‌شناختی دوچرخه سواران تیم ملی ارائه نمود. این اقدامات مأموریت ویژه روان‌شناسی ورزش کاربردی محسوب می‌شود که به‌عنوان ابزاری در مدیریت ورزشی جای دارد.

روش‌شناسی پژوهش

طرح تحقیق توصیفی و از نوع زمینه‌یابی است؛ بدین ترتیب که به ارتباط بین متغیرهای تحقیق (هوش، سخت‌رویی و ویژگی‌های شخصیتی) پرداخته شده است. در تحقیقات توصیفی به بررسی روابط علی بین متغیرهای تحقیق و بررسی وضعیت موجود پرداخته می‌شود و متغیری دست‌کاری نمی‌شود.

جدول ۱. جامعه آماری

کل	بزرگسال		جوانان		گروه شاخص
	استقامتی	سرعتی	استقامتی	سرعتی	
۲۲	۵	۶	۷	۴	فراوانی
۱۰۰	۲۲/۷	۲۷/۳	۳۱/۸	۱۸/۲	درصد

آزمون است که یک خرده‌آزمون آن کلامی و دیگری غیرکلامی است. در این آزمون، ده خرده‌آزمون وجود دارد که دو حیطه تلفیقی تحت عنوان حیطه هوش‌بهر کلامی و غیرکلامی را در بر می‌گیرد و در هر حیطه پنج آزمون وجود دارد. گفتنی است، هر عامل هم به گونه کلامی و هم به گونه غیرکلامی اندازه‌گیری می‌شود و در مجموع پنج عامل به‌عنوان عوامل سازنده هوش شناخته می‌شوند.

پرسشنامه سخت‌رویی مدی و کوباسا

پرسشنامه سخت‌رویی دارای ۵۰ ماده است. این آزمون شامل سه مؤلفه اصلی چالش، تعهد و کنترل است که هر یک به ترتیب ۱۷، ۱۶ و ۱۷ ماده را به خود اختصاص داده‌اند. نمرات ۳۹ ماده از آزمون به شکل وارونه در نظر گرفته می‌شود. در مجموع یک نمره کلی برای سخت‌رویی و سه نمره برای مؤلفه‌های مجزا به‌دست می‌آید. مطالعات نشان می‌دهد ضریب اعتبار مؤلفه‌های سخت‌رویی یعنی تعهد، کنترل و چالش به ترتیب عبارت‌اند از: ۰/۷۰، ۰/۵۲ و ۰/۵۲ و این ضرایب برای کل صفت سخت‌سنجش رویی ۰/۷۵ محاسبه شده است.

پرسشنامه شخصیتی چندوجهی مینه‌سوتا

بوچر^۲ (۲۰۰۳) و پس از آن بن پورات و تلکن (۲۰۰۸) اعلام کردند که باید از MMPI-2RF به‌عنوان رویکردی نوین در روان‌شناختی بهره‌مند شد؛ زیرا با مقیاس‌های بالینی دقیق، عوارض روان‌شناختی، مشکلات جسمانی با ریشه روان‌شناختی، اختلالات شخصیت و از همه مهم‌تر مشکلات روان‌شناختی سطوح مرتبط با ضرورت برای مشاوره و روان‌درمانی را ارائه می‌کند (۱۵، ۱۶).

سازندگان آزمون «هته وی»^۱ و «مک‌کین‌لی»^۲ امیدوار بودند که از طریق این آزمون بتوانند مشکل ارزیابی شخصیتی روان‌شناسان را حل کنند. پس از محاسبات

جامعه تحقیق حاضر متشکل از تمامی دوچرخه‌سواران تیم ملی ایران در دو رده سنی جوانان و بزرگسالان در دو گروه سرعتی و استقامتی بود (۲۲ نفر). با توجه به اینکه توان دسترسی به تمام اعضای جامعه امکان‌پذیر بود، نمونه‌گیری انجام‌شد و با استفاده از روش سرشماری، تمامی جامعه آماری به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. جدول زیر معرف سطوح نمونه‌برداری جامعه آماری است. در این تحقیق، از سه ابزار مقیاس هوشی تهران - استانفورد - بینه، پرسشنامه سخت‌رویی مدی و کوباسا و پرسشنامه شخصیتی چندوجهی مینه‌سوتا^۱ استفاده شده است.

مقیاس هوشی تهران - استانفورد - بینه

مقیاس هوش استانفورد - بینه (۲۰۰۵) در رشته مبانی روان‌شناختی آموزش و پرورش کودکان استثنایی کاربردهایی فزاینده دارد و برای سنجش آزمودنی‌هاییکه در فراگیری زبان انگلیسی محدودیت دارند، ناشنویان یا دیگر اختلالات ارتباطی بسیار مطلوب است؛ زیرا به راحتی نمی‌توان از عملکرد غیرکلامی آن‌ها استفاده کرد. علاوه بر آن، در ارزیابی ناتوانی‌های یادگیری، مقایسه عملکرد کلامی و غیرکلامی بسیار سودمند است و در تشخیص‌های بالینی با تأکید بر حیطه اختلالات رفتاری، سنجش کلامی و غیرکلامی و حافظه فعال اطلاعاتی کاملی در زمینه جنبه‌های شناختی آزمودنی ارائه می‌کند. در زمینه روایی مقیاس هوشی استانفورد - بینه چنین بیان می‌شود که مقیاس فوق در سه حیطه روایی محتوایی، روایی ملاک و روایی سازه جای می‌گیرد. روایی محتوایی مقیاس هوشی فوق به قضاوت حرفه‌ای، همگرایی سازه‌های اصلی و تحلیل تجربی سؤالات می‌پردازد. در روایی محتوایی مقیاس فوق مطرح می‌شود که آزمون جهت‌گیری دارای دو خرده-

2- Butcher

1 -MMPI-2RF

تحلیل واریانس چندمتغیری دو طرفه استفاده شده است. همچنین، برای بررسی اثرات هوش و سرسختی روانی بر ویژگی‌های شخصیتی از مدل آماری رگرسیون بهره گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

پس از محاسبات توصیف آماری و بهره‌گیری از میانگین و انحراف معیار به‌عنوان شاخص‌های t تک-گروهی دقیق ویژگی‌های شخصیتی تیم ملی دوچرخه سواری ایران شناسایی و تلاش می‌شود با بررسی دقیق نیمرخ شخصیتی (با تأکید بر بهداشت روانی)، سرسختی روانی و هوش بتوان از طریق مدل آماری تحلیل واریانس چندمتغیری دو طرفه ویژگی‌های روان‌شناختی در دوچرخه سواران سرعت و استقامت جوانان و بزرگسالان مقایسه شود.

دقیق روان‌شناسی که به مدت یک سال طول کشید، پرسشنامه MMPI-2RF در ایران به‌عنوان ابزاری مطمئن و جانشین آزمون MMPI فرم بلند معرفی شد. این آزمون دارای یک نیمرخ برای روانی و چهار نیمرخ برای مقیاس‌های بالینی است. ضرایب اعتبار این پرسشنامه در تمامی مقیاس‌ها بیش از ۰/۸۵ است (۱۷).

به‌منظور بررسی نیمرخ شناختی، سرسختی روانی و ویژگی‌های شخصیتی و مقایسه آن از t تک‌گروهی استفاده شده است. همچنین، با تأکید بر یافته‌های جانبی و نورم جامعه از مدل آماری، با توجه به اینکه در این تحقیق با دو متغیر مستقل سروکار داشته که یکی گروه (سرعتی و استقامتی) و دیگری رده سنی (جوانان و بزرگسالان) است و با تأکید بر گسسته بودن متغیرهای مستقل و اینکه متغیر وابسته (نیمرخ شناختی، سخت رویی و نیمرخ شخصیتی) کمی و پیوسته و دارای مقیاس فاصله‌ای است، از مدل آماری

جدول ۲. t تک‌گروهی مرتبط با بررسی «نیمرخ شناختی» دوچرخه سواران تیم ملی

ردیف	متغیر	میانگین نظری	میانگین تجربی	میزان t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱	هوش‌بهر غیرکلامی	۱۰۰	۱۰۴/۸۶	۱/۶۶	۲۱	۰/۱۱۱
۲	هوش‌بهر کلامی	۱۰۰	۱۰۰/۲۲	۰/۰۷	۲۱	۰/۹۳۹
۳	هوش‌بهر کل	۱۰۰	۱۰۲/۴۵	۰/۹۳	۲۱	۰/۳۶۰
۴	استدلال سیال	۱۰۰	۱۰۲/۷۲	۱/۰۲	۲۱	۰/۳۱۹
۵	دانش	۱۰۰	۹۶/۶۸	-۱/۰۸	۲۱	۰/۴۹۰
۶	استدلال کمی	۱۰۰	۱۰۵/۲۷	۱/۶۳	۲۱	۰/۱۱۷
۷	پردازش دیداری - فضایی	۱۰۰	۹۶/۴۰	-۱/۳۹	۲۱	۰/۱۷۹
۸	حافظه فعال	۱۰۰	۱۰۹/۵۹	۳/۳۱	۲۱	۰/۰۰۳

حیطه‌های مزبور در حد مورد انتظار (میانگین نظری) است در حالی که در عامل حافظه فعال تفاوت معنی‌داری بین میانگین‌های تجربی و نظری در سطح $\alpha = 0/01$ وجود دارد و میانگین تجربی بیشتر از میانگین نظری است؛ بنابراین میزان حافظه فعال در دوچرخه سواران تیم ملی از حد مورد انتظار (میانگین نظری) بیشتر است.

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر مقادیر t می‌توان گفت بین میانگین‌های تجربه و نظری در عامل‌های استدلال سیال، دانش، استدلال کمی، پردازش دیداری و فضایی و حیطه‌های کلامی و غیرکلامی و کل هوش‌بهر تفاوت معنی‌داری در سطح $\alpha = 0/05$ وجود ندارد؛ بنابراین، به‌دلیل یکسان بودن میانگین‌های تجربی و نظری میزان هوش‌بهر دوچرخه سواران تیم ملی در عامل‌ها و

1. Hathway
2. Mackinley

جدول ۳. t تک‌گروهی مرتبط با بررسی «نیم‌رخ استحکام ذهنی» دوچرخه سواران تیم ملی

ردیف	متغیر	میانگین نظری	میانگین تجربی	میزان t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱	تعهد	۲۵/۵	۳۰/۸۹	۲/۳۶	۱۸	۰/۰۳۰
۲	چالش	۲۵/۵	۲۱/۱۷	-۳/۳۵	۱۶	۰/۰۰۴
۳	کنترل	۲۴	۳۴/۴۵	۶/۰۸	۱۹	۰/۰۰۱
۴	استحکام ذهنی	۷۵	۸۷/۳۵	۲/۴۳	۱۳	۰/۰۳۰

میانگین تجربی کمتر از میانگین نظری است، در دوچرخه سواران نخبه میزان برخورداری از ویژگی‌های تعهد، چالش و استحکام ذهنی بیشتر از حد مورد انتظار است، در صورتی که میزان کنترل از حد مورد انتظار کمتر است.

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر مقادیر t، بین میانگین‌های تجربی و نظری در شاخص‌های تعهد، کنترل، چالش و استحکام ذهنی تفاوت معنی‌داری در سطح $\alpha = 0/05$ وجود دارد. از آنجا که در ویژگی‌های تعهد، چالش و استحکام ذهنی، میانگین تجربی بیشتر از میانگین‌های نظری است و در ویژگی کنترل

جدول ۴. t تک‌گروهی مرتبط با بررسی «نیم‌رخ شخصیتی» دوچرخه سواران تیم ملی

ردیف	متغیر	میانگین نظری	میانگین تجربی	میزان t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱	هیپوکندریا	۱۲	۵/۸۶	-۷/۷۹	۲۱	۰/۰۰۱
۲	افسردگی	۲۰	۱۸/۵۹	-۰/۷۴	۲۱	۰/۴۶۴
۳	هیستری	۱۸	۱۸/۱۸	۰/۱۱	۲۱	۰/۹۰۶
۴	جامعه‌ستیزی	۱۶	۱۷/۴۰	۰/۹۴	۲۱	۰/۳۵۵
۵	پارانویید	۸	۱۲/۷۷	۴/۱۸	۲۱	/۰۰۱
۶	اضطراب و تنش	۲۵	۱۷/۱۳	-۴/۴۵	۲۱	۰/۰۰۱
۷	اسکیزوتیید	۲۴	۲۰/۰۴	-۱/۷۹	۲۱	۰/۰۸۷
۸	مانیا	۱۷	۱۸/۹۵	۱/۲۰	۲۱	۰/۲۴۲

دارد. گفتنی است، در ویژگی‌های هیپوکندریا و اضطراب و تنش، میانگین‌های تجربی کمتر از نظری است، ولی در ویژگی پارانویید میانگین تجربی بیشتر از نظری است؛ بنابراین، ویژگی‌های هیپوکندریا و اضطراب و تنش در دوچرخه سواران تیم ملی کمتر از حد مورد انتظار (میانگین نظری) است، ولی میزان گرایش‌های پارانویید در دوچرخه سواران نخبه بیشتر از حد مورد انتظار (میانگین نظری) است.

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر مقادیر t، بین میانگین‌های تجربی و نظری در متغیرهای افسردگی، هیستری، جامعه‌ستیزی، اسکیزوتیید و مانیا تفاوت معنی‌داری در سطح $\alpha = 0/05$ مشاهده نمی‌شود؛ بنابراین میزان ویژگی‌های شخصیتی مزبور در دوچرخه سواران تیم ملی در حد مورد انتظار (میانگین نظری) است در حالی که در ویژگی‌های هیپوکندریا، پارانویید، اضطراب و تنش، بین میانگین‌های تجربی و نظری تفاوت معنی‌داری در سطح $\alpha = 0/01$ وجود

جدول ۵. MANOVA - TWO WAY

اثر	متغیرهای وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی‌داری
گروه	تعهد	۹۱۶/۷۴	۱	۹۱۶/۷۴	۳۷/۶۸	۰/۰۰۱
	چالش	۶۴۰/۳۴	۱	۶۴۰/۳۴	۲۸/۰۱	۰/۰۰۱
	کنترل	۰/۰۲	۱	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۹۸۰
رده سنی	تعهد	۵/۶۸	۱	۵/۶۸	۰/۲۳	۰/۶۳۹
	چالش	۸۸/۶۵	۱	۸۸/۶۵	۳/۸۷	۰/۰۷۷
	کنترل	۱/۷۹	۱	۱/۷۹	۰/۰۴	۰/۸۳۸
تعامل گروه با رده سنی	تعهد	۱۰/۶۶	۱	۱۰/۶۶	۰/۴۳	۰/۵۲۳
	چالش	۱۰۰/۰۸	۱	۱۰۰/۰۸	۴/۳۷	۰/۰۶۳
	کنترل	۱۹/۳۵	۱	۱۹/۳۵	۰/۴۷	۰/۵۰۶

یافته‌های جدول تحلیل واریانس چندمتغیری دوطرفه نشان داد بین متغیر تعهد و چالش در دوچرخه سواران تفاوت معنی‌دار در سطح $\alpha=0/01$ وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر به بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی (شخصیتی و شناختی) دوچرخه سواران نخبه موفق پرداخته شده است. ویژگی‌های شناختی در برگرفته هوش و ویژگی‌های شخصیتی است. به ورزشکاران به-عنوان یکی از اقشار فرهنگی بسیار توجه زیادی می‌شود و ارتقای فرهنگ ورزش می‌تواند نیازهای ورزشی را مرتفع کند. بدین منظور، شناسایی ویژگی‌های شخصیتی و شناختی قهرمانان ورزشی در سطوح حرفه‌ای به‌عنوان سرخ و مسیره‌های گشوده در نظر گرفته می‌شوند که می‌توانند برنامه‌ریزی ورزشی را تعیین کنند و اطلاعاتی بنیادی در اختیار برنامه‌ریزان ورزشی قرار دهند؛ از این رو، در چند سال اخیر توجه به ویژگی‌های شخصیتی و شناختی ورزشکاران، از اهداف اصلی روان‌شناسان ورزش بوده است. ویژگی سخت‌رویی نیز به‌عنوان یکی از ویژگی‌های شاخص در ورزشکاران مطرح می‌شود که امروزه بسیار مدنظر قرار گرفته است. در این تحقیق، با استفاده از مدل آماری t تک گروهی نتایج زیر به‌دست آمد:

با استفاده از مدل آماری t تک گروهی، نیم-رخ‌شناختی (هوش) دوچرخه سواران تیم ملی آزموده شد و یافته‌های تحقیق نشان داد میزان هوش‌بهر

دوچرخه‌سواران تیم ملی در دو حیطه کلامی و غیرکلامی و عامل‌های استدلال سیال، دانش، استدلال کمی و پردازش دیداری - فضایی در حد متوسط (نورم جامعه) است.

در عامل حافظه فعال میانگین حاصل از میانگین حد متوسط جامعه بیشتر است که این تفاوت از لحاظ آماری در سطح $(\alpha=0/01)$ معنی‌دار است. با توجه به اینکه مشخص شد تفاوت چندان بین نیم‌رخ هوشی دوچرخه سواران تیم ملی با استانداردهای هوشی وجود ندارد و تنها حافظه فعال این افراد بیشتر از حد نرمال است، می‌توان یافته‌های این تحقیق را با پژوهش کامکاری (۱۳۷۶)، زرتشتیان (۱۳۸۶)، حلاجی (۱۳۸۷)، نوابی (۱۳۸۷)، شاهین طبع (۱۳۸۸) متفاوت در نظر گرفت؛ زیرا در تحقیقات موازی مشخص شده است که قهرمانان تیم ملی نیم‌رخ هوشی خوبی دارند.

هر چند که تفاوت‌های معنی‌داری بین نیم‌رخ هوشی دوچرخه سواران سرعتی و استقامتی مشاهده نشد، می‌توان گفت دوچرخه سواران تیم ملی در سال ۱۳۸۸ توانایی شناختی متوسطی دارند. این ادعا را می‌توان با تأکید بر مدارک تحصیلی و از همه مهم‌تر، میزان مطالعه این افراد در نظر گرفت و کمتر از پنج نفر از این افراد در دامنه باهوش قرار داشتند.

شاکری‌نیا و محمدپور (۱۳۸۸)، کامکاری (۱۳۷۶) و نوابی (۱۳۸۷) مشاهده شد ورزشکاران برون‌گرایی، استقلال‌گرایی و بیان خوب و رهبری در سطح بالایی قرار دارند و در دیگر محورهای شخصیتی تفاوتی با افراد نرمال جامعه ندارند. در مقابل، تحقیق هوگس و همکاران^۱ (۲۰۰۳) همسو با تحقیق حاضر نشان داد ورزشکاران اضطراب زیادی دارند.

با توجه به اینکه در یافته‌های تحقیق مشخص شد میزان هوش‌بهر، به‌ویژه عامل پردازش دیداری - فضایی و ویژگی چالش دوچرخه‌سواران تیم ملی در حد متوسط است و از آنجا که پردازش دیداری - فضایی و ویژگی چالش از عوامل مهم موفقیت در دوچرخه‌سواران تیم ملی است، پیشنهاد می‌شود به‌منظور رشد عامل پردازش دیداری - فضایی و ویژگی چالش، با تأکید بر آموزش‌های ویژه، اقدامات لازم توسط روان‌شناسان متخصص در این زمینه به عمل آید.

منابع:

۱. اسفندیار، علی (۱۳۸۵)، بررسی ارتباط بین ویژگی شخصیتی با عملکرد ورزشی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد اهر.
۲. نوابی‌نژاد، شکوه (۱۳۷۸)، رفتارهای به‌هنگار و نابهنگار نوجوانان، چاپ چهارم.
۳. مختاری، پونه (۱۳۸۷)، چگونه با استرس خود در ورزش مقابله کنیم، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران، تهران.
۴. تیلور، جیم و کریس، جف (۱۳۸۷)، روان‌شناسی دوچرخه‌سواری، ترجمه سهرابی؛ مهدی، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران، تهران.

سرسختی روانی دوچرخه‌سواران تیم ملی چگونه است؟ با استفاده از مدل آماری t تک‌گروهی به آزمون سؤال فوق پرداخته شد و یافته‌های تحقیق نشان داد میزان تعهد، کنترل و سرسختی روانی (در کل) در دوچرخه‌سواران تیم ملی بیشتر از حد متوسط یا مورد انتظار است، در حالی که میزان چالش از حد متوسط یا مورد انتظار جامعه کمتر است. گفتنی است میزان تفاوت میانگین‌های حاصل با میانگین نرم جامعه در سطح $\alpha = 0/01$ معنی‌دار است.

با مقایسه یافته‌های تحقیق حاضر و پیشینه تحقیقات در زمینه استحکام ذهنی ورزشکاران می‌توان به یافته‌های پژوهشی کراتی (۱۹۸۹)، ریچارد (۲۰۰۳)، اسکوپهات و همکاران (۲۰۰۶)، غلام‌شاهی (۱۳۸۸)، اشاره کرد. همان‌گونه که در یافته‌های پژوهش فوق مشاهده می‌شود، استحکام ذهنی دوچرخه‌سواران تیم ملی، به‌خصوص در حیطه‌های تعهد و کنترل بیشتر از حد متوسط جامعه است که این یافته با دو تحقیق مطرح‌شده هماهنگ است. در تحقیقات مذکور نیز گفته شده است که استحکام ذهنی بسکتبالیست‌ها و ورزشکاران آماتور از حد مورد انتظار بیشتر است.

با استفاده از مدل آماری t تک‌گروهی به آزمون نیم‌رخ شخصیتی دوچرخه‌سواران تیم ملی پرداخته و مشخص شد میزان بروز ویژگی‌های افسردگی، هیستری، جامعه‌ستیزی، اسکیزوئید و مانیا در دوچرخه‌سواران تیم ملی در حد متوسط یا مورد انتظار جامعه است، در حالی که ویژگی‌های پارانویید و اضطراب و تنش در آن‌ها بیشتر از حد مورد انتظار و ویژگی هیپوکندریا کمتر از حد مورد انتظار یا نرم جامعه است که این تفاوت‌ها بیشتر در سطح $\alpha = 0/01$ معنی‌دار است. در تحقیق حاضر مشخص شده است میزان پارانویید و اضطراب و تنش دوچرخه‌سواران تیم ملی زیاد است و تفاوت چشمگیری با گروه نرمال جامعه دارند، ولی در تحقیق حلاجی (۱۳۸۷)،

- روان‌شناسی بر نیم‌رخ شخصیتی، هوش هیجانی، اضطراب حالت رقابتی و عملکرد ورزشی بسکتبالیست‌های نخبه، رساله دکترای رفتار حرکتی، دانشگاه شهید بهشتی.
13. Marnius. (2008). Personality theories Wadsworth. INC.
14. Schaubhut, N.A., Donnay, D.A.C, & Thompson, R.C., (2006), personality profile of north American professional football players, Annual convention of the society and organizational psychology, dallas, TX, May 5-7
۱۵. شاهین‌طبع، مهران و کامکاری، کامبیز (۱۳۸۸)، استانداردسازی آزمون‌های روان‌شناسی در راستای شناسایی مشکلات شخصیتی و یادگیری در دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، طرح پژوهشی با نظارت معاونت پژوهشی دانشگاه علوم انتظامی، ناظر دکتر محمد بیات.
۱۶. کامکاری، کامبیز (۱۳۹۱)، کاربرد آزمون‌های روان‌شناسی در روانشناسی ورزش با تاکید بر فرم اصلاح شده آزمون مینه سوتا و MMPI-2RF در روان‌شناسی ورزش، همایش روان‌شناسی ورزش در حاشیه هشتمین کنگره بین‌المللی پزشکی ورزشی ایران، اصفهان.
۱۷. کامکاری، کامبیز؛ کیومرثی، فیروز و شکرزاده، شهره (۱۳۸۶)، روش‌های سنجش و اندازه‌گیری، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلام شهر.
۱۸. زرتشتیان، شیرین (۱۳۸۶)، اثرات سبک‌های رهبری بر انگیزش ورزشی بسکتبالیست‌های نخبه سوپر لیگ در سال ۱۳۸۶، رساله دکترای مدیریت ورزشی، دانشگاه تربیت معلم.
19. Cratty, B. J., (1989), psychology in contemporary sport(3rd.ed) Englewood cliffs, NJ:prentice Hall.
۵. کامکاری، کامبیز (۱۳۷۶)، مقایسه عزت نفس ورزشکاران مؤنث و مذکر رشته‌های مادر در تیم ملی شنا و شیرجه، دو و میدانی و ژیمناستیک. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
۶. کامکاری، کامبیز و شکرزاده، شهره (۱۳۸۶) بررسی ویژگی‌های روان‌شناسی بسکتبالیست‌های نخبه ایرانی.
۷. نوایی، شیرین (۱۳۸۷)، بررسی ویژگی‌های شخصیتی شطرنج‌بازان نخبه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکز.
۸. حلاجی، محسن (۱۳۸۷)، اثرات سبک‌های رهبری تحول‌گرا و عمل‌گرا مربیان هندبال بر رضایت و تعهد بازیکنان لیگ برتر هندبال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکز.
۹. غلام‌شاهی، نرگس (۱۳۸۸)، اثرات مداخلات روان‌شناسی با رویکرد آلبرت الیس بر عملکرد بانوان تیم ملی دوچرخه‌سواری اعزامی به مسابقات قهرمانی آسیا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
۱۰. شاکری‌نیا، ایرج و محمدپور، مه‌ری (۱۳۸۸)، بررسی ویژگی‌های روان‌شناسی کوهنوردان نخبه، فصلنامه روان‌شناسی، سال ششم، شماره ۲۷.
۱۱. بشارت، محمد علی (۱۳۸۶)، مقایسه ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران در ورزش‌های فردی و گروهی، مجله علوم روان‌شناسی، دوره: ۶ شماره: ۲۳.
۱۲. شاهین‌طبع، مهران (۱۳۸۸)، اثرات مداخلات

20. Geron, E., Weingarten, G., Hietalahti, B., Goldbourt, V., (1978), Relationship between MMPI score and competitive behavior. International symposium on psychological assessment in sport, Wingate Institute for physical Education and sport, Netanya, Israel.
21. Hughes, S., Lind, C.H., Samuel, s., Kristin. J, E.; Deborah, S.(2003), personality profiles of Iditasport Ultra-Marathon participants , journal of applied sport psychology,15:256-261.
22. Richard; Neil (2003) Hardiness and the competitive trait anxiety response; P: An international journal of Anxiety; Stress and coping; (ISBN=10, 15806)

